

KRIITTINEN KATSAUS

2/1995

Milloin koulukäynti tulisi aloittaa?

Esko Paakkola: Missä on koulutuspoliittinen keskustelu?

Matti Bergström: Koulukypsä?-Milloin koulu tulisi aloittaa?

Lea Pulkkinen: Yksilöllisyys ja koulun aloittamisikä

Fredrik Almqvist:Koulun aloittamisikä lapsen kehityksen näkökulmasta

Mikko Ojala: Koulun aloittamisikä kansainvälisestä näkökulmasta

Martti T. Kuikka: Kuusivuotiaiden koulutus - suomalainen kohtalon
kysymys

Keskustelua: Veikko Salovaara, Timo Lahtela

Meditaatioseminaarien ohjelmat

KRIITTINEN KATSAUS

N:O 2/1995 32. vuosikerta (Katsaus perustettu 1957)

Julkaisija

Kriittinen korkeakoulu ry
jäsenlehti

Toimitus

Esko Paakkola päätoimittaja
Sini Piippo
Tarja Riikonen

Ilmestyminen
Seuraava numero

Neljä numeroa vuodessa
Materiaali viimeistään 15.8.1995

Tilaukset
tiedustelut ja
osoitteenmuutokset

Kriittinen korkeakoulu
Köydenpunojankatu 4 b
00180 Helsinki
Avoinna: 9-16
puh 90-612 1511
fax 90-680 2990

ISSN 1237 - 4970

Toimitus vastaanottaa mielellään kirjoituksia lukijoiltaan.
Työtämme helpottaa, jos ne toimitetaan meille levykkeelle
kirjoitettuna.

Artikkeleiden osittainen lainaaminen on sallittua, mikäli
lähde mainitaan.

Missä on koulutuspoliittinen keskustelu?

Julkisuudessa käytävä koulutuspoliittinen keskustelu on ollut tällä vuosikymmenellä kovin hengetöntä ja katkelmallista. Suuria linjanvetoja ja laajempia puheenvuoroja ei ole tullut esiin pitkään aikaan juuri muualta kuin opetusministeriön asiantuntijatyöryhmiltä. Ehkä postmoderniin aikaan eivät suuret linjanvedot kuuluukaan, mutta myöskään perusteellista julkista vuoropuhelua näistä kysymyksistä ei käydä. On vaikea kuvitella, että niistä keskusteltaisiin televisiossa tai radiossa. Valtiollinen päätöksentekokokin näyttää olleen useiden vuosien ajan valtaosin koulutuksen yksittäiskysymysten ratkomista. Onko koulujärjestelmän liian suureksi paisuneen hallinnon osittainen purkaminen lopettanut tarpeen puhua koulutuspoliittisista kysymyksistä? Vai onko koulutusoptimismimme järkkynyt perusteellisesti, kun koulun tasa-arvoistava vaikutus on todettu pelkäksi peruskoulun luojien haaveeksi? Koulujärjestelmähän näyttää vain syventävän ”säätykiertoa”.

Julkisen talouden lama on tietysti yksi syy siihen, etteivät koulutuspolitiikan teemat eivät ole tällä hetkellä kovin suosittuja. Niiden tärkeys ei ole kuitenkaan vähentynyt yhtään. Eräs yhteiskunnallisesti merkittävimpiä kysymyksiä on suuren työttömyyden johdosta koulutuksen ja työn suhde. Voidaan hallitusohjelman sanoin kysyä: miten "elinikäisen oppimisen periaate muutetaan käytännön toteutustavoiksi yhteistyössä työmarkkinoiden kanssa" ja tähän tulisi lisätä vielä kysymys: miten koulutus voi olla edesauttamassa työpaikkojen syntyä.

Toinen kuluvan vuosikymmenen koulutusajattelua virittävä teema on myös mainittu uuden hallituksen ohjelmassa. Hallitus lupaa ohjelmassaan koulutuksen jatkuvaa arviointia. Millainen on relevantti koulutuksen arviointijärjestelmä, joka säilyttää kouluille ja muille oppilaitoksille riittävän toiminnallisen vapauden, erillaisuuden ja omaperäisyyden? Arviointijärjestelmän luominen tulee koskettamaan koulutuksen perusideoita. Samalla tulee pohdittavaksi kysymys koulutuksen hallinnon tehtävästä muuttuneessa tilanteessa ja mikä on kentän ja hallinnon välinen suhde? Asiaa on pohdittu aivan liian vähän nimenomaan koulutuksen kentältä käsin katsoen.

Mm. näistä kysymyksistä tulisi kaikkien kasvatusalan ammattilaisten olla valmiina laajaan ja perusteelliseen keskusteluun. Eikä tätä keskustelua voida käydä pelkästään ammattilehtien palstoilla. Kuvaavaa nykytilanteelle on, että kasvatust- ja muut ihmistieteilijät kirjoittavat useasti Helsingin Sanomien yleisöpalstalla alan kysymyksistä. Missä ovat lehtien koulutussivut, jotka olisivat yhtä hyvin toimitettuja kuin niiden taloussivut? Missä on koulutusalan "Kauppalehti" tai "Kotimaa", jossa ilmestyisi alan uutisia, haastatteluja, tietoa uusista kehittelyistä menetelmissä ja sisällöissä sekä ennen kaikkea keskustelua ja seikkaperäisiä puheenvuoroja koulutuksen ja kasvatuksen kysymyksistä.

Esimerkki koulutuspoliittisen linjanvedon hämärtymisestä on askartelu yksittäisten erityiskysymysten parissa. Eräs tällainen kysymys, jolla on jo huomattava menneisyyskin, on koulun aloittamisikä. Uuteen hallitusohjelmaan ei koulun aloittamisikä aikaistaminen sisälly. Ministeri Olli-Pekka Heinonen on julkisuudessa esittänyt ratkaisun perusteeksi ensisijaisesti kunnille aiheutuvat kulut. Asian tarkemmalle sisällölliselle uudelleenarvioinnalle on kuitenkin myös selvästi olemassa perusteita. Tässäkin lehdessä esiintyvien eräiden maan parhaiden asiantuntijoiden näkökantoja voidaan pitää enimmäkseen koulun aloittamisikä varhentamista vastustavina tai ainakin voimakkaasti kyseenalaistavina; vähintäinkin käsitykset asiasta ovat ristiriitaisia.

Esko Paakkola

Matti Bergström, professori

KOULUKYPSÄ? - MILLOIN KOULU TULISI ALOITTA?

Otsikon aiheesta,¹ koulukypsyydestä, käydään runsaasti keskusteluja niin meillä kuin Pohjoismaissa. Kysymys on vaikea; sitä osoittaa kätydyn keskustelun vilkkaus. Hyvin monet yhteiskunnalliset tahot ovat ilmaisseet asiassa mielipiteensä. Myös monilta asiantuntijoilta on saatu lausuntoja. Tuntuu siltä, että lausunnot menevät osittain ristiin.

Toinen asia, mikä mielestäni on tullut esiin on se, että lasten omaa kantaa ei ole kysytty. Keskustelua näyttää lisäksi värittävän jonkinlaatuinen reviriajatelu. Lisäksi eräs asia näyttää selvältä, nimittäin se, että mitä kauempana lapsesta mielipiteen esittäjä on, sitä aikaisemmaksi hän panisi koulun aloitustian. Toisaalta, mitä lähempänä lasta mielipiteen esittäjä on, sitä myöhemmin hän panisi lapsen kouluun, ts. henkilöt, jotka työskentelevät lasten kanssa.

Tämä asetelma näkyy selvästi niin meillä kuin muissakin Pohjoismaissa. Tämän vuoksi tarvitaan vahvaa asiapohjaa asian arvioimiseksi. Toiveajattelu poliittisin tai muunlaisin päämäärin ei riitä, vaan pitää olla jotakin, jonka päällä voi seisoa.

Tahdon ottaa tässä esiin muutama tällaisen asian. Lapsen kehitystä ja hermostoa ikäni tutkineena voisin tuoda esiin seuraavaa: Jokaista lapsen kehitysvaihetta vastaavat aivojen kes-

kukset, jotka muotoutuvat lapsuuden aikana. Jokaista tällaista aivokeskusta tarvitaan myöhemmin aikuisuudessa. Mikään keskus ei katoa. Näiden aivokeskusten pitäisi joka kehitysvaiheessa antaa kypsä täyteen mittaansa. Näiden lisäksi esiintyy lapsilla vielä kehitysvaiheiden välivaiheet, jotka ovat aina kriisivaiheita: esimerkiksi 1) siirtäessä vauvaiästä leikki-ikään, 2) kuudennen ikävuoden kriisi, kun lapsi siirtyy leikki-ikästä ns. tietoiäkään ja 3) yhdeksännen ikävuoden taite sekä 4) murrosikä; näiden välivaiheiden aikana muotoutuvia mekanismeja tarvitaan niitäkin välttämättä. Kehitys on siis täynnä kriisejä. Kriisivaiheitakin tarvitaan myöhemmin.

Lapsen kehityksessä on tärkeätä huomioida se, että määrätyissä ikävaiheissa tapahtuu ns. toiminnallinen regressio, lapsi taantuu jollekin aikaisemmalle kehitystasolle. Jokainen muistaa omasta leikki-ikäisestä lapsestaan, mi-

¹ Tämä ja seuraavat kolme kirjoitusta perustuvat 3.10.1994 järjestetyssä yleisötilaisuudessa käytettyihin puheenvuoroihin.

ten tämä parin viikon ajan yhtäkkiä haluaakin erityisen paljon syliin. Joskus tällainen regressio saattaa asettua lyhyeksi ajaksi vuodenkin takaiselle kehitystasolle. Mennään taaksepäin juuri ennen kuin otetaan uusi askel eteenpäin. Välillä täytyy saada olla pieni ja sitten mennään eteenpäin. Tällainen pitkäaikaisvariaatio-oskillaatio aivoissa on hyvin selvä ilmiö mentäessä kehityksessä eteenpäin. Tällaisessa regressiossa aivot hakevat turvaa ja ammentavat voimaa varhaisemmista keskuksesta. Tämä olisi välttämättä otettava huomioon kasvatuksessa. Ilman sitä emme voi kasvattaa lapsia hyväksi aikuisiksi.

Yksilöiden välinen ero on myöskin asia, mikä pitäisi huomioida. Tästäkin on puhuttu paljon; kuitenkin se ei tule tarpeeksi esiin kasvatuksessa. Lapsi joutuu erilaisiin instituutioihin: kotihoito, päivähoito, esikoulu, koulu. Näissä ei tätä asiaa riittävästi huomioida.

Me aikuiset pidämme myös lasta ikään kuin ”epävalmiina koneena”. Me ajattelemme, että lapsi ei vielä ymmärrä. Mutta odotahan, kun tulet isoksi. Me emme sano sitä, mutta se leimaa käyttäytymistämme. Ikään kuin lapsen aivot olisivat kone, joka ei vielä oikein toimi. Tämä on mielestäni aika julma ajatus eikä se pidä lainkaan paikkaansa. Lapsen aivot ovat jokaisessa kehitysvaiheessaan täydelliset sen vaiheen lapsen-aivot. Ne ovat täysin kykenevät siihen tarkoitukseen, mihin luonto on ne aikonut. Leikki-ikäisen lapsen aivot

ovat täydelliset leikki-ikäisen aivot, eivätkä mitkään epätäydelliset aikuisen aivot. Virheajattelun seuraus on se, että me työnämme lasta kehityksensä eteenpäin; et sinä vielä ymmärrä, mutta odotahan, kun minä sinulle opetan. Kuitenkin lapsi ymmärtää monesti paremmin kuin me aikuiset. Me luulemme, että me tiedämme lapsen ajatukset. Emme me tiedä. Lapsen ajattelu, ajatuspäätelmät ovat vallan toisenlaisia kuin meillä aikuisilla. Meidän ei todellakaan pitäisi luulla lapsen aivoja ei-täydellisiksi, toimintakyvyttömmiksi; luulla, että me rakennamme lapsen aivoja täysi-ikäisyyteen. Tästä ajattelustamme seuraa myös se, että me emme luota lapseen, esimerkiksi lapsen kantaan siinä, mennäänkö kouluun vai ei.

Meidän ei tule työntää lasta kehitysvaiheesta toiseen, koska lapsi siirtyy sinne aivan itsestään. Kun edellinen vaihe tulee valmiiksi ja kypsyy, lapsi siirtyy seuraavaan. Meidän ei tarvitse työntää häntä. Tuleehan lapsi aikuiseksi, vaikka emme tekisi mitään. Jos kehityksessä eteenpäin työntäminen muuttuu vielä pakottamiseksi, se estää kypsymässä olevan toiminnallisen aivokeskuksen valmistumista. Se, mitä me voimme tehdä, on auttaa lasta kaikin tavoin, katsoa mitä hän haluaa ja tarvitsee. Näistä tosiasioista johtuen meidän tulisi kysyä lapselta itseltään myös kouluunmenosta. Kolmivuotiaalla on seitsenvuotias isovelji, joka menee kouluun. Kolmivuotiaakin haluaa mennä. Hän haluaa oman repun, tietys-

ti muumirepun. Annettakoon tuon kolmivuotiaan mennä kouluun, mutta annettakoon hänen jäädä sieltä myös pois. Sen hän tekee kyllä varmasti parin päivän kuluttua. Annettakoon vanhempien lasten tehdä samoin. Päätäjät sanovat, että emmehän me voi sitten tietää, milloin Liisa ja Lasse on koulussa tai kotona. Mutta onhan nykyaikana tietokoneet, eihän se nyt mikään vaiva ole. Annettakoon lapsen mennä kouluun, jos hän tuntee olevansa siihen kypsä, jäädä pois, ja annettakoon palata takaisin.

Muutama sana yhteiskunnan näkemyksistä lapsiin. Näyttää siltä, että yhteiskunnalla ei sellaisenaan ole ehyttä kuvaa ”Lapsuudesta”. On erilaisia instituutioita, jotka tarttuvat lapsen kehitykseen. On useita kasvatustituutioita, yhdistyksiä, ministeriöitä, koulutussysteemejä, jotka kaikki tarttuvat lapsen eri vaiheisiin. Tämä vie tietysti myös reviirijatteluun. Siitä seuraa myös, että lasta valmennetaan jo kauan ennen kouluun menoa, jotta hän sitten pärjäisi koulussa. Tämä on epäkohta, josta pitäisi päästä. En malta olla korostamatta tätä asiaa. Jos ajattelemme esimerkiksi toisaalta sosiaali- ja terveystieteiden ministeriötä ja toisaalta opetusministeriötä, niin huomaamme, että niiden intressit menevät hyvin vahvasti ristiin. Erittäinkin kun on kyse tästä koulunaloituksesta, reviiritaistelu on kovaa, jos ei kulissien tällä puolen niin ainakin takana. Juuri tässä kriittisessä iässä, kriisi-iässä, intressit törmäävät yhteen. Samalla häiritään lapsen ai-

voissa olevaa tärkeätä mekanismia, jonka pitäisi voida rauhassa kehittyä, jotta sitä voisi myöhemmin käyttää hyväkseen elämän aikana täysi-ikäisenä. Turvaamalla rauhallinen kehitys vältettäisiin ne monet mielenhäiriöt, joita nyt lapsissa tavataan.

Mitä tuo käsite lapsuus sitten on? Minä olen lääkäri ja ajattelen lääketieteellisesti. Siellä sanotaan, että lapsuus kestää niin kauan kuin fyysiset ja henkiset kyvyt kasvavat ja kehittyvät eli 0 - 18 vuoteen. Tässä kohdin jotkut sanovat: mutta nuohan ovat ”nuoria”, ja nuohan ovat ”murrosikäisiä”, ja nuohan ovat ”lapsia vielä” tai ”vauvoja” jne. Mainittu reviirijattelu ja kiistely hoidosta ym. näyttyy taas eikä lapsi saa rauhaa kasvulleen. On ilmeistä, että yhteiskunnastamme puuttuu ehyt ja yhtenäinen käsite ”Lapsuus”.

Jotta edellä mainitut seikat voitaisiin ottaa huomioon ja että lapsen tervettä kehitystä häiritsevät asiat voitaisiin kokonaan poistaa, tulisi meidän mitä pikimmin perustaa instituutio lasta varten kattamaan koko lapsuuden ajan 0-18, sillä vaikka vaiheet ovat erilaisia, lapsen kehityksessä on olemassa yhtenäiset piirteet. Tulisi perustaa erillinen **lapsiministeri**. En väitä, että tämän ministerin pitäisi olla lapsi. Lapsiministerin tulisi valvoa lasten etuja ja oikeutta omaehtoiseen kehitykseen ja kasvuun. Ei riitä, että meillä on lapsiasiamies, joka ottaa vastaan valituksia. Lisäksi hän on vielä juristi, ei mitään pahaa sanottavaa hänestä, valitukset o-

vat lisääntyneet. Mutta ei riitä, että valituksia käsitellään juridisesti. Kysymys ei ole ollenkaan siitä. Kysymys on siitä, että tällainen instituutio, ”lapsiministeriö”, valvoisi koko lapsuutta ja sen toteutumista. Käsitykseni mukaan emme pääse lapsuuteen kohdistuvista vaikeuksista muulla tavoin. Tällaisen, lapsen kokonaiskehitystä valvovan tahon avulla tultaisiin huolehtineeksi myös siitä, että lapsi aloittaa koulun oikeassa iässä.

Lea Pulkkinen, psykologian professori

YKSILÖLLISYYS JA KOULUN ALOITTAMISIKÄ

Puheenvuorossaan professori Bergström ehdotti lapsiministeriä; minä puolestani ehdottaisin kasvatusministeriä, joka vastaisi varhaiskasvatuksen ja koulutuksen kysymyksistä sen sijaan, että meillä tällä hetkellä varhaiskasvatus on sijoitettu sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen ja koulutuksesta on vastuussa opetusministeriö. Nämä ovat keinotekoisia jakoja, jotka häiritsevät ja haittaavat yhteiskunnallista päätöksentekoa.

Lähestyn otsikon aihetta, koulukypsyyttä, ns. kolmen tarpeiden kehän mallilla. Ytimenä on kehittyvä lapsi, seuraava kehä on koti ja uloin kehä on yhteiskunta.

Kaikilla näillä on omia yksilöllisiä tarpeita. Tarpeet törmäävät toisiinsa, ellei löydetä yhdensuuntaisia elementtejä, ratkaisuja niiden tyydyttämiseen. Puhun hiukan kustakin kehästä.

Lapsen yksilöllisyys

Haluaisin psykologina korostaa lapsen yksilöllisyyttä, sitä, että jokainen lapsi on syntyessään oma yksilönsä persoonallisten ominaisuuksiensa, kykyjensä ja kehitysedellytystensä puolesta. Ympäristön tehtävä on löytää ne keinot, joilla lapsen yksilöllisyyttä tuetaan ja autetaan kehittymään parhaalla mahdollisella tavalla. Yksilöllisyyteen liittyy myös se, että toiset lapset oppivat nopeammin, ovat kiinnostuneempia kognitiivisista asioista ja oppivat ne helpommin kuin toiset, joilla puoles-

taan voi olla muita intressejä. Lapsen kiinnostus oppimista kohtaan saa monet vanhemmat ajattelemaan, että hänen pitäisi päästä kouluun, jotta hän oppisi ja kehittyisi mahdollisimman nopeasti. Näissä arvioinneissa jää kuitenkin erittäin monesti huomaamatta, että koulunkäynti vaatii monenlaisia muitakin voimavaroja kuin älyllisen kiinnostuksen.

Meidän aikamme laiminlyö erityisen helposti sosiaalisia taitoja ja emotionaalista kypsyyttä; ei ymmärretä, mikä merkitys niillä on lapsen tulevaisuuden kannalta. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että lapsen sosiaaliset taidot saattavat olla hänen tulevalle kehitykselleen tärkeämmät kuin se, mikä ikäisenä hän oppii lukemaan. Koulutyö on erittäin raskasta ja vaativaa. Koulussa selviytyminen vaatii fyysistä kuntoa ja selviytymistä sosiaalisissa suhteissa. Tästä syystä monet loppuvuodesta syntyneet lapset, siis luokansa nuorimmat, tahtovat väsyä. Tärkein lähtökohtani on lapsen yksilöllis-

syiden ymmärtäminen ja siitä käsin tehtävät monipuoliset arvioinnit.

Kodin yksilöllisyys

Toinen kehä, koti, sisältää myös hyvin paljon yksilöllisiä piirteitä. Kodit ovat erilaisia; lapset ovat hyvin erilaisessa asemassa sen suhteen. Vanhemmat pystyvät hyvin eri tavoin vastaamaan lapsen hoidosta ja ohjauksesta. On kotiolosuhteita, joissa on tarjolla vakituinen hoitaja sekä lapsiryhmä samoin kuin hyvä ja virikkeinen leikkiympäristö. Se on lapselle varmasti aivan ihanteellista. Tällaisissa olosuhteissa lapsen on hyvä olla mahdollisimman pitkään. On kuitenkin myös toisenlaisia olosuhteita, joista puuttuu turvallisuutta, virikkeitä ja kontakteja. Lapselle on eduksi, jos hän pääsee virikkeisempään ympäristöön.

Vanhemmat ovat yksilöllisiä myös odotuksissaan. Psykologisen tutkimuksen esiinnostama teema kehityksen rikastaminen tai virikkeiden tarjoaminen on saavuttanut tiedostavat, koulutetut vanhemmat. Niinpä lapsen päivää pyritään ohjelmoimaan miltei epätoivoisesti. Amerikkalainen tutkija David Elkind on kirjoittanut kirjan *Miseducation*, *Epäkasvatus tai Väärä kasvatus*. Hän varoittaa kirjassaan siitä, että kehityksen kiirehtiminen voi saada aikaan varhaista stressaantumista ja oppimishaluttomuutta. Hän erottaa vanhemmissa erilaisia ryhmiä kuten kultamitalivanhemmat, jotka ovat valmiit uhraamaan paljon aikaa lapsen

treeneihin, ja akateemisen koulutuksen saaneet vanhemmat, jotka haluavat antaa lapselleen erinomaisen älykkyuden varhaisen stimulaation kautta.

Tutkimustulokset kehityksen kiirehtimisen vaikutuksista ovat kyseenalaisia. Lapset eivät yleensä saa omaksutuksi suurempaa tietomäärää, vaikka heidän harjoittamisensa aloitettaisiin varhain, mutta he voivat muita useammin ilmaista kielteisiä tunteita kouluopetusta kohtaan. Tanskassa tehty kokeilu osoitti, että jo parin vuoden aikana myöhään lukemaan oppinut ryhmä sai kiinni aikaisemmin lukemaan oppineen ryhmän. Myöhemmin lukemaan oppinut ryhmä menestyi myöhemmin koulussa useissa kouluaineissa paremmin kuin varhain lukemaan oppinut ryhmä. Varhainen oppiminen ei siis takaa vastaista paremmuutta.

Yhdysvalloissa on jo kolmenkymmenen vuoden ajan ollut käynnissä Head Start -projekti, joka käynnistettiin avaruuskilpailun takia. Venäläiset ampuivat taivaalle sputnikin ja amerikkalaiset hätääntyivät heidän oppimistulostensa takia. Tämä projekti on osoittanut, että varhennetuilla ohjelmilla saadaan aikaan vain lyhytaikaisia vaikutuksia, mutta ei pitkäaikaisia vaikutuksia. Tosin köyhistä oloista tuleville lapsille varhennetut ohjelmat voivat antaa paremman perustan fyysisen kunnan kehitykselle sekä sosiaaliselle kasvatukselle. Ohjelmilla saadaan sitä paremmat tulokset, mitä paremmin ohjelmat tavoittavat köyhistä oloista olevat vanhemmat, jos näillä ohjelmilla

saadaan vaikutettua vanhempien käyttäytymiseen. Vanhempien kautta se sitten heijastuu lapseen. Mutta kun ajatellaan hyvissä oloissa kasvaneita lapsia, varhaisetuilla ohjelmilla ei ole tällaisia vaikutuksia.

Liian varhain alkavan stressaavan opetuksen ja oppimisympäristön vaaroihin ovat useat tutkijat kiinnittäneet viime aikoina huomiota. Lapsilla on lisääntyvässä määrin sopeutumisvaikeuksia ja oppimishaluttomuutta.

Yhteiskunnan yksilöllisyys

Myös yhteiskunnat ovat yksilöllisiä. Suomessa oppivelvollisuusikä on muiden Pohjoismaiden tapaan ollut seitsemän vuotta. Meillä on täällä suhteellisen kurja ilmasto, pimeät aamut ja kylmät illat. Näin ollen ulkoisetkin olosuhteet ovat vaikuttaneet siihen, että joissakin muissa maissa mennään varhemmin kouluun. Tällä hetkellä ovat vertailukohtana erityisesti EU-maat. Valitettavasti näitä vertailuja tehtäessä ei yleensä tehdä laajempaa kulttuurista analyysiä, kuten päivähoitojärjestelmän tai äitien koko- tai osapäivätyösäkäynnin vertailua tai muita vastaavia vertailuja, joihin sisältyisi lapsen kokonaispäivän analyysi.

Ajatellaanpa vaikka hollantilaisista pientenlastenkoulua, johon mennään jo nelivuotiaana. Se eroaa meikäläisestä päivähoitosta mm. siinä, ettei siellä ole valvottuja ruokatunteja. Tämä tarkoittaa sitä, että lapset haetaan ruokaturunnin ajaksi kotiin tai jos heitä ei hae-

ta, vanhemmat vuorottelevat eväiden syönnin valvonnassa. Hollantilaiset vanhemmat pitävät tätä luonnollisena ja ajattelevat, että niin intiimiä asiaa kuin ruokailua ei voida jättää opettajan tehtäväksi. Meikäläisen päivähoitojärjestelmän kannalta tämä on aivan omi-
tuinen asia.

Monista maista puuttuu pohjoismainen päivähoitojärjestelmä, jonka korkeatasoisuus saa ulkomaisilta asiantuntijoilta varauksettoman kiitoksen. Pientenlastenkoulut esimerkiksi Englannissa korvaavat jossain määrin päivähoiton puutetta, mutta analogia ontuu siinä, että lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan oppiminen on perinteisesti kuulunut ohjelmaan. Leikin osuus on perinteisesti ollut vähäistä. Eräissä tutkimuksissa todettiin, että leikin osuus on vähemmän kuin kuusi prosenttia kaikesta havainnoidusta toiminnasta nelivuotiaiden luokissa. Jos leikkiä oli, se oli täytetoimintaa ilman tavoitteita. Tizard vastaavasti havaitsi, että seitsenvuotiaisen luokissa ei ole minkäänlaista leikiksi luokiteltavaa toimintaa. Me päivähoitoideologiaan totuneet pohjoismaiset ihmiset ymmärrämme, että leikki edistää lapsen fyysisiä ja sosiaalisia taitoja ja että sillä on hyvin suuri merkitys myös lapsen kognitiivisen kehityksen kannalta.

Sylvan tutkimuksessa todettiin, että kognitiivisesti haasteellisimpia 5-7-vuotiaille lapsille ovat musiikki- ja rakentamistehtävät. Huolimatta varhaisesta koulunaloituksesta ja nelivuotiaalle kehitetyistä vastaanottoluokista eng-

lantilaisten lasten oppimistulokset eivät tyydytä asiantuntijoita. Niinpä 1988 astui voimaan reformi, jonka mukaan 5-16 -vuotiaita varten laaditaan yhte-näiset valtakunnalliset opetussuunnitelmat koulukohtaisten suunnitelmien asemasta, joita siellä oli aikaisemmin. Meillähän on menty aivan päinvastaiseen suuntaan; valtakunnallisista ratkaisuksista on siirrytty koulukohtaisiin. Englannissa tämän reformin mukaan lapset testataan seitsemän, yhdentoista, neljäntoista ja kuudentoista iässä. Koulut saavat taloudellista tukea oppimistulosten perusteella. Tämä on hätäännyttänyt kasvattajat. Mitä ovat seitsenvuotiaiden oppimistulokset, joita valtakunnallisesti testataan? Kasvattajat ovat huolissaan siitä, että viisi - seitsenvuotiaiden kouluun ulotetaan tavoitteita, jotka on otettu suoraan isompien lasten kouluista tai aikuisten oppimisesta. Tämä vaara on mitä vakavimmin tarjolla meilläkin; siinä määrin ristiriitainen on esiopetuksen suunnittelutyöryhmän muistio - siinä mm. selostetaan Englannin reformia ilman kritiikin häivääkään.

Englantilaisen seurantatutkimuksen mukaan nelivuotiaana päivähoitossa olleet saivat paremmat testitulokset kielen ja numeroiden hallinnassa ja verballisessa vertailussa 10-vuotiaaksi mennessä kuin ne, jotka olivat olleet koulun vastaanottoluokissa. Parhaat tulokset oli kuitenkin niillä lapsilla, jotka olivat nelivuotiaana olleet pienissä kodinomaisissa leikkiryhmissä. Päivähoidon ja esiluokkien eroa on selitetty sil-

lä, että päivähoitohenkilöstöllä on parempi koulutus ja parempi kyky valita lasten kehitystä tukevia toimenpiteitä. Vaikka nämä tulokset koskevat nelivuotiaita, niin vastaavanlaisia arvioita on esitetty meillä koskien kuusivuotiaita. Tutkimuksemme mukaan vanhemmat halusivat lähes yksituumaisesti vastuun esiopetuksesta yksinomaan päiväkodeille. Kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että vastuun pitäisi olla päiväkodeilla; kouluille vastuuta kannatti vain yksi viidesosa vanhemmista. Lähes kaikki vanhemmat olivat sitä mieltä, että kuusivuotiaiden esiopetuksessa pitäisi painottaa leikinomaisia toimintoja.

Esiopetusta päivähoitossa

Lapsen omaa oppimisintoa tulee kannustaa, mutta se on eri asia kuin ohjelmoida lapsi oppimiseen tiukasti ulkopäin. Oppimisinnon kannustamisessa päivähoitohenkilökunta on ollut ehkä liian kategorista tehden eron päivähoiton ja koulun välillä. On esiintynyt arkuutta vastata lapsen kognitiivisiin tarpeisiin, mikä on saanut monet ajattelemaan, että lapselle voitaisiin antaa enemmän koulunomaista opetusta. Yleensä suomalaiset vanhemmat luottavat varhaiskasvatuksen perinteisiin; luottavat päiväkotien henkilökuntaan, joka kokonaistyöaikansa puitteissa ottaa lapsesta kokonaisvastuun. He pitäisivät edistysaskeleena päivähoiton puitteissa järjestettävää esiopetuksen kehittämistä. Kysyisinkin, eikö oppi-

velvollisuuskäsitettä voitaisi kääntää esiopetusvelvollisuudeksi, jolloin painopiste siirtyisi kuntien velvollisuudeksi järjestää kuusivuotiaiden esiopetus tarvittaessa kuljetuksineen päivähoitoon nivellettynä siten, että lapsen kokonaispäivä otetaan huomioon. Valinta lapsen siirtämisestä esiopetuksen piiriin olisi kuitenkin vanhemmilla.

Haluaisin vielä lopuksi painottaa lapsen kokonaispäivän huomioon ottamista. Päivähoidossa lapsen eri tarpeista huolehditaan. Vanhemmat pelkäävät, että oppivelvollisuusiän alentaminen siirtäisi viisi-kuusivuotiaille lap-

sille - käytännössä kuusivuotiaana koulunsa aloittavat ovat osittain viisi ja puolivuotiaita - ne ongelmat, joita koulutulokkailla nykyisin on, erityisesti sen takia, että koululaisten iltapäivähoito on järjestämättä. Tämä on mielestäni erittäin ajankohtainen kysymys. Päivän jakaminen moniin erilaisiin hoitojärjestelmiin on hyvin stressaavaa niin lapselle kuin vanhemmille. Lapsen arkipäivän tulisi muodostaa harmoninen kokonaisuus. Ilman sitä on pelkkää sanahelinää puhua tasapainoisen persoonallisuuden kehityksestä.

Fredrik Almqvist, lastenpsykiatrian professori

KOULUN ALOITTAMISIKÄ LAPSEN KEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja varsinaisen kouluopetuksen laadullinen ja sisällöllinen kehittäminen on tärkeää. Tällöin meidän tulee huomioida lapsuus- ja nuoruusiän normaalien kehitysvaiheiden merkitys tasapainoisen ja terveen persoonallisuuden kasvulle. Opettajan tulisi riittävän hyvin voida soveltaa opetusta lasten oppimistyylien mukaisesti ja mitoittaa vaatimustaso siten, että lapsi kokee oppivansa ja onnistuvansa.

Usein unohdetaan, että lapsen fyysiset ja muut rakenteelliset tekijät sekä yksilöllinen kehitysnopeus asettavat myös omat edellytyksensä persoonallisuuden kehitykselle ja koulunkäynnin onnistumiselle.

Lapsen mielenterveyden ja tasapainoisen kehityksen kannalta koulunkäynnin aloittamisikä ei ole oleellinen. Tärkeintä on sovittaa yhteen kunkin lapsen yksilölliset edellytykset koulun vaatimusten ja pedagogisten menetelmien kanssa. Kronologiselta iältään samanikäiset lapset ovat kehitysiältään hyvin erilaisia. Sosiaaliset taidot ja valmiudet, älyllinen taso, kognitiivinen tyyli ja emotionaalinen persoonallisuus muodostavat yksilöllisen profiilin. Tämän profiilin eri osien tasosta ja keskinäisistä suhteista muodostuu karkeasti ottaen lapsen valmiudet koulunkäyntiin.

Tutkimustietoa

Tutkiessamme suomenkielisiä peruskoulun ala-asteen oppilaita, huomasim-

me, että vuoden loppupuolella syntyneillä lapsilla on huomattavasti enemmän tunne-elämän ongelmia, masentuneisuutta, käytöshäiriöitä, levottomuutta ja keskittymisvaikeuksia.

Tutkimuksesta ilmenee myös, että marras- ja joulukuussa syntyneet lapset, jotka olivat saaneet koululyykkäyksen ja kävivät koulua luokkaa alempana kuin ikätoverinsa, olivat psyykkisesti terveempiä kuin marras- ja joulukuussa syntyneet ”omalla luokallaan” koulua käyvät lapset. Koululyykkäys toimii siten aivan tarkoituksemukaisesti edistäen lyykkäystä saaneiden lasten psykososiaalista kehitystä.

Lisäksi tutkimuksessa on tunnistettavissa pieni ryhmä lapsia, jotka ovat yhtä luokkatasoa korkeammalla kuin syntymävuosi edellyttäisi. Näiden, pääasiallisesti tammikuussa syntyneiden, lasten keskuudessa oli odotettua enemmän mielenterveysongelmia. Varhaisesta koulun aloituksesta 6-vuo-

tiaina oli heille muodostunut mielenterveysriski.

Yksilöllisyys

Edellä selostetut tulokset viittaavat siihen, ettei suomalaisen peruskoulun alla-asteella kyetä tänä päivänä riittävän hyvin huomioimaan niitä yksilöllisiä eroja lasten koulukypsyydessä ja muissa valmiuksissa, jotka perustuvat yksistään yhden vuosiluokan puitteissa normaalisti esiintyviin, pelkästään kromologisiiin ikäeroihin pohjautuviin kypsyseroihin.

Mielenterveyden näkökulmasta katsoen on aivan välttämätöntä, että koulu yhteisönä kykenisi paljon nykyistä suuremmassa määrin huomioimaan jokaista lasta erikseen yksilöllisen opetus suunnitelman puitteissa.

Voimavarojen niukkuus

Olisi hyvin epäviisasta alentaa peruskoulun aloittamisikää ilman merkittäviä lisäresursseja kouluille. Miten kykenisi peruskoulu huolehtimaan 6-vuotiaiden riittävän hyvästä opetuksesta, kun se ei näytä onnistuvan riittävän hyvin nyt? Yhden ikä/vuosiluokan 12 kuukauden erot kypsytydessä ovat suhteellisesti jopa suurempia nuoremmilla lapsilla. Koulunkäynnin yleinen aloittaminen 6 vuoden iässä tai aikaisemmin edellyttäisi hyvin suuria pedagogisia ja toiminnallisia muutoksia koulumaailmassa.

Jos koulunkäynnin aloittamisikä alenee, on välttämätöntä tehdä muutoksia koulunkäynnin käytännön järjestelyissä, opetusmenetelmissä ja yhteistyössä perheiden kanssa. Nykyisillä voimavaroilla ja opetusmenetelmillä peruskoulu ei voi hyvällä omallatunnolla ottaa järjestelmällisesti vastuulleen 6-vuotiaita tai sitä nuorempia oppilaita, koska he tarvitsevat huomattavasti enemmän joustoa ja yksilöllisyyttä opetuksessa.

Sen sijaan voitaisiin jo nyt jakaa vuosiluokka siten, että vuoden ensimmäisen ja toisen puoliskon aikana syntyneet oppilaat ryhmiteltäisiin eri rinnakkaisluokkiin, jolloin opetusaines olisi yhtenäisempi ja opetustehtävä helpottuisi. Tämä muutos ei aiheuttaisi lisää kustannuksia silloin kun koulupiirin väestöpohja riittää muutenkin ainakin kahteen rinnakkaisluokkaan.

Nykyisillä voimavaroilla ei päivähoitollakaan ole mielestäni edellytyksiä ottaa vastuulleen suurempaa ja monipuolisempaa kasvatusvastuuta. Suunnitelmallisesti toteutettu, mutta laadultaan heikoktasoinen varhennettu koulumainen opetus voi pahimmillaan aiheuttaa leikki-ikäisille lapsille lisääntyvästi psyykkisen kehityksen vauriota.

Kun voimavarat päivähoiton kehittämiseksi taas riittävät, on syytä uudestaan pienentää lapsiryhmien kokoa sekä kehittää ja monipuolistaa varhaiskasvatusta. Yksilöllisten kasvatustavoitteiden puitteissa voidaan entistä paremmin kiinnittää huomiota lasten

monipuoliseen kognitiiviseen kasvuun ja sosioemotionaaliseen kehitykseen. Tähän kuuluu luontevasti myös oppimisvalmiuksien edistäminen ja lapsen kehityksen tarpeiden mukainen ”opettaminen”.

Lapsi koulu yhteisössä

Koulun merkitys lapselle on hyvin suuri, mutta vaihtelee sen mukaan, minkälaisen kirjon elämän muut tärkeät asiat, kuten suhteet vanhempiin, perheen olosuhteet, toverisuhteet ja esimerkiksi harrastukset muodostavat. Lapsen fyysiset ja muut rakenteelliset tekijät sekä yksilöllinen kehitysnopeus asettavat myös omat edellytyksensä koulunkäynnin onnistumiselle.

Lapsen tulee voida kokea itsensä turvalliseksi koulussa toisten lasten kanssa ja vieraiden aikuisten ohjauksessa. Kypsä koululainen kykenee hiltitsemään omia sisäisiä yllykkeitään. Hän osaa odottaa esimerkiksi vuoroaan ja on yhteistyökykyinen. Hän on utelias ja tiedonhaluinen. Hän ei koe liiemmin syyllisyyttä eikä syytä aiheettomasti muita, jonka takia hänen ei myöskään tarvitse turvautua fyysiseen tai muuhun väkivaltaan. Häntä itseään ei tarvitse pakottaa eikä hänen tarvitse provosoida tai pakottaa muita.

Useimmat 7-vuotiaat omaavat riittävästi edellä mainittuja, koulutyöskentelyn kannalta välttämättömiä, persoonallisuuden emotionaalisia perusedellytyksiä. Mikäli lapsi on fyysisesti

terve ja normaalisti kehittyvä, on hän todennäköisesti myös kognitiivisilta ominaisuuksiltaan koulukypsä. Tällainen 7-vuotias on suurtenkin normaali-vaihtelujen puitteissa; tiedonhaluinen, ennakkoluuloton ja oppimishaluinen. Tekeminen ja valmistaminen antavat lapselle suurta tyydytystä. Tiedot ja taidot kehittyvät nopeasti ja itsetunto vahvistuu, jos lapsi saa riittävän usein kokea onnistuvansa tärkeissä asioissa. Merkityksellistä lapselle on, että tärkeät henkilöt, kuten vanhemmat ja opettaja ovat häneen tyytyväisiä.

Seitsemänvuotias 1-luokkalainen, joka jo osaa lukea ja kirjoittaa, saattaa sosiaalisilta taidoiltaan olla vielä niin kypsytön, että hän ei kestä eroa vanhemmistaan niin paljon kuin koulupäivä edellyttää, vaan muuttuu levottomaksi tai vajoaa omiin mielikuviinsa. Ryhmätilanne saattaa myös olla liian vaativa. Jotkut lapset eivät kestä järjestäytyntä luokkatyöskentelyä, vaan tarvitsevat paljon enemmän kuin muut samanikäiset ”virkistävää mielikuvituksellista leikkiä” koulupäivän aikanakin. Toiset taas saattavat olla älyllisesti, kognitiivisesti ja sosiaalisestikin koululaisia, mutta jokin spesifinen tunne-elämään kuuluva tekijä, kuten esimerkiksi itsetunto, voi olla erityisen haavoittuva johtuen aikaisemmin lapsuudessa koetuista pettymyksistä.

Koulu-uransa alussa lapset suhtautuvat hyvin myönteisesti koulunkäyntiin, mutta ylempillä luokilla muuttuu aivan liian usein oppilaiden suhde kouluun ristiriitaiseksi. Ymmär-

tääksemme mitä tapahtuu, meidän tulee huomioida lapsuus- ja nuoruusiän normaalien kehitysvaiheiden merkitys tasapainoisen ja terveen persoonallisuuden kasvuille. Opettajan tulisi riittävästi hyvin voida soveltaa opetusta lasten oppimistyylien mukaisesti ja määrittää vaatimustaso siten, että lapsi kokee oppivansa ja onnistuvansa. Perheen, lapsen, koulun ja ympäröivän yhteisön arvojen ja tavoitteiden täytyisi myös olla sopusoinnussa keskenään.

Meillä ei ole inhimillisistä eikä taloudellisistakaan syistä varaa toimia niin, että lapset vieraantuvat koulutusyhteisöstämme.

Mikko Ojala, kasvatustieteen apulaisprofessori

KOULUN ALOITTAMISIKÄ KANSAINVÄLISESTÄ NÄKÖKULMASTA

Puheenvuoroni lähtökohtana on vuonna 1985 aloitettu laaja kansainvälinen tutkimus, jota on tehty eurooppalaisten, amerikkalaisten ja eräiden Aasian maiden kanssa. Tutkimus koskee lasten esiopetusta ja kouluuntuloikää.

Kun katsotaan tilastoa, joka kertoo esiopetuksesta sekä koulunaloituksesta Euroopassa, voidaan todeta, että Suomi ja Pohjoismaat herättävät huomiota. Useimmissa Euroopan maissa esiopetus aloitetaan kolmevuotiaana ja vähintään 1/3 osallistuu esiopetukseen. Poikkeuksena ovat Belgia ja Ranska, joissa 90 % 3-vuotiaista lapsista osallistuu esiopetukseen. Tässä on kysymyksessä vapaaehtoinen esiopetus, johon lapsia ei pakoteta. Kannatan professori Matti Bergströmiä siinä, että pahin mahdollinen organisatorinen virhe on pakottaa lapsi kouluun jossakin iässä. Erityistä huomiota tässä tilastossa kiinnittää se, että kaikista tässä esitetyistä maista meidän lapsemme saavat kaikkein vähiten esiopetusta eli vain yhden vuoden ajan. Kun muissa maissa ollaan jo koulussa, meillä aloitetaan pehmeä esiopetus ja siihenkin osallistuu vain noin puolet ikäluokasta. Jos verrataan tähän Pohjoismaita ja Kanadaa, joissa myös esiopetusta annetaan vain vuoden ajan, niin Suomessa sitä annetaan kaikkein vähiten. Tätkö olemme halunneet?

Poikkeava asemamme näkyy myös eräissä periaatteellisissa opetukseen ja kasvatukseen liittyvissä seikoissa. Tutkimuksessamme olemme haastatelleet eri maiden vanhempia siitä, miksi lapsi tarvitsee kodin ulkopuolista opetusta niissä maissa, joissa on esiopetusjärjestelmä. Katsoimme sekä lapsikeskeisiä että aikuiskeskeisiä perusteita. Haastattelimme noin kuuttasataa nelivuotiaiden suomalaista äitiä. Heidän perustelunsa esiopetukselle oli voimakkaan aikuiskeskeinen. Meillä on tilaston mukaan vähiten lapsikeskeisiä, lapsesta lähteviä perusteita. Mitä tämä kertoo meistä suomalaisista? Haastattelu tehtiin 1989. Tilanne on voinut muuttua, koska nyt on herätetty paljon keskustelua esiopetuksesta. Tuloksesta voi johtaa mielenkiintoisen alustavan hypoteesin: niissä maissa, joissa huomattava määrä kolmi-nelivuotiaista osallistuu esiopetukseen, esiintyy eniten lapsikeskeisiä perusteluja. Näin voisi ajatella, että esiopetus aikaisin aloitettuna herkistää lapsikeskeiseen ajatus-tapaan, positiiviseen asennoitumiseen lapseen. Mistään lapsuuden riistosta ei ainakaan voi olla kysymys niissä mais-

sa, joissa esiopetus aloitetaan varhaisemmin kuin meillä.

Seuraavaksi otan tutkimuksesta esille aineiston, jossa on kysytty esiopettajien mielipiteitä ja verrattu niitä muiden kollegojen mielipiteisiin. Kysymyksessä oli valmius esiopetukseen (kouluvalmius), *pre academic skills*. Eri maissa tätä tulkitaan eri tavalla. Näemme tässä saman ilmiön suhteessa muihin maihin kuin edellä. Suomessa on toistaiseksi hyvin vähän herkistymistä siihen, että varhainen oppimisvalmius olisi yhtään tärkeä asia ainaakaan nelivuotiaiden kohdalla.

Tutkimuksessa haastattelimme myös vanhempia ja kysyimme heiltä samoja asioita vanhempien näkökulmasta kuin kysyimme opettajilta. Tästäkin Suomen asema muihin maihin verrattuna on omaa luokkaansa.

Miksi meidän sitten pitäisi aikaistaa koulunkäynnin alkua? Esitän muutamia perusteluja. Allekirjoitan useimmat niistä varoituksista, joita edelliset alustajat esittivät. Mutta olen myös etsinyt motiiveja, jotka puoltaisivat kouluuntuloian alentamista.

Monet asiantuntijat ovat huolestuneina seuranneet yleistä koulunkäynnin tilaa. Koulunkäynti ja yhteiskuntaan juurtuminen ja miten se tapahtuu pitkällä aikavälillä on puhuttanut paljon. Kehitysnäkymät eivät ainakaan teollistuneissa maissa ole myönteisiä. Koulunkäynnin halukkuus pitemmällä tähtäimellä näyttää jatkuvasti heikenevän. Yhä usemmat nuoret keskeyttävät oppivelvollisuuskoulunkäynnin. Y-

lempään koulutukseen hakeudutaan harvemmin kuin aikaisemmin. Tapahuu yhä useammin sitä, että nuori lopettaa koulunkäynnin kokonaan. Tästä tulee yhä vaikeammin hallittavissa oleva teollisuusmaiden yhteinen ongelma. Joudutaan vakavasti pohtimaan, miksi elinikäisen kasvatuksen ja koulutuksen idea ei enää toimi; juurtuminen elämään ja koulutukseen ei toimi niin kuin aikaisemmin. Miksi toisin kuin on suunniteltu, koulutus näyttää lisäävän ihmisten välistä polarisaatiota? Tämän tapaiset havainnot ovat johtaneet kysymään ja havaitsemaan, miksi lapsilta, jotka intoa täynnä aloittavat oppimisen, katoaa pitkäjänteinen mielenkiinto oppimiseen, oppimisen ilo ja motivaatio kehittää itseään?

Perussyyyn täytyy ilmeisesti liittyä oppimisen motivaatioon. Voidaan melko kiistattomasti osoittaa, että oppimisen motivaatio kehittyä lapsella jo varhain ennen koulun aloittamista. Professori Bergströmin havainnot aivojen kehityksestä osoittavat aivan samaa. Esikouluikäinen lapsi on tiedonhaluinen ja utelias ympäristönsä suhteen ja maailmaa kohtaan. Lapsella näyttää olevan erityinen herkkyys, johon ympäristön pitäisi vastata. Jos näin ei jostain syystä tapahdu, näiden asioiden oppiminen joskus myöhemmin saattaa olla vaivalloista tai motiiveja niiden oppimiseen ei enää synny. Kysymyksessä näyttää olevan niin älyllinen kuin sosiaalis-emotionaalinen herkkyys eikä yksinomaan eräiden

oppimisalueiden herkkyys kuten kielellinen herkkyys.

Kuvatunlaiset ilmiöt suuntaavat kiinnittämään vakavaa huomiota esiopetukseen. Sen tärkeimpänä tehtävänä on mahdollistaa oppimismotivaation kehitys eli valmiutta oppimiseen, ei kehittää erillisiä ns. kouluvalmiustaitoja. Juuri tämän vuoksi esiopetuksen tulisi alkaa varhain, kolmen-viiden vuoden iässä ja koulunkäynnin tulisi jatkua tästä luonnollisena tapahtumana eikä sellaisena keinotekoisena 7-vuotiaan elämän merkkipaaluna kuin meillä pitkään on totuttu. Joka vuosi lehdet herkkutelevat tällä tapahtumalla, kun lapset menevät seitsenvuotiaina kouluun. On olemassa vakuuttavaa tutkimuslistaa näyttöä siitä, että esikouluikässä saavutettu oppimismotivaatiopohja voi olla kestävä, lapsen tulevaa oppimishalukkuutta tukevaa ja lisäävää.

Professori Pulkinen mainitsi tunnetun amerikkalaisen seurantatutkimuksen, jossa aikuisia on seurattu 27 vuoden ikään asti. Tässä ehkä perusteellisimmassa tutkimuksessa mitä on tehty tutkittiin lapsia, jotka neljän vuoden iässä olivat saaneet laadullisesti hyvää esiopetusta, jossa ei pyritty antamaan akateemisia valmiuksia varhain. Heitä seurattiin sitten 27 vuoden ikään saakka. Mielenkiintoista tässä tutkimuksessa on se, että mitä pitemmälle seuranta jatkui, sitä enemmän näyttää oppimisen pitkäjänteinen motivaatio selittävän tämän ryhmän lasten myöhempää koulunkäyntiä ja paikkansa löytämistä aikuisopiskelussa

ja työelämässä. Näyttää siis siltä, että vaikka me pyrkisimmekin älykkyiden treenaamiseen tai tiettyjen kouluvalmiuksien erilliseen treenaamiseen, niin tällaiset efektit karsiutuvat pian pois ja esiin nousee jotakin pysyvämpää pohjaa, jonka ilmeisesti varhaislapsuus yhdessä onnistuneen esiopetuksen kanssa saa aikaan. On vielä syytä todeta, että seurantatutkimuksen tulokset olivat varsin johdonmukaisia: kaikki hypoteesit tukivat jokaisen seurantavuoden kohdalla sitä, että tämä laadullisesti hyvän esiopetuksen saanut ryhmä oli saanut jotakin arvokasta henkistä pääomaa.

Kaikkialla maailmassa Euroopassa, Aasiassa, Afrikassa ja Amerikassa asiantuntijat, opettajat ja vanhemmat ovat ymmällään Skandinavian ja Suomen suhteen. On vaikea ymmärtää, mikä suomalaisia on jarruttanut kahdenkymmenen vuoden ajan esiopetuksen kehittämisessä ja kouluuntuloiän alentamisessa. On kysytty, miksi maassa, jossa äidit osallistuvat työelämään maailman aktiivisimmin, vastustetaan esiopetuksen ja kouluuntuloiän alentamista monin verroin sinnikkäämin kuin maissa, joissa äidit perinteisesti ovat kotona.

Yleisön kysymykset, vastauspuheenvuorot ja kommentit koulutuksen aloittamisikää koskevassa tilaisuudessa:

Kysymys apul.prof. Mikko Ojalalle:

Alustuksessa kerroit, että teollistuneiden maiden suuri yhteinen ongelma on koululaisten koulunkäynnin keskeyttäminen ja koulumotivaation loppaaminen ja siitä seuraava hallitsematon tilanne. Sitä ennen kerroit, että juuri näissä teollistuneissa maissa ainakin Euroopassa aloitetaan esiopetus kolmevuotiaana ja koulu viisivuotiaana, mitä Suomessa ei tehdä. Nyt tarjoat esiopetuksiä ja kouluuntuloiän alentamista ratkaisuksi elinikäisen koulutusmotivaation saavuttamiseksi. Miksi? - Euroopassahan näin on eikä se ole kyennyt ratkaisemaan koulunkeskeytysongelmaa. Pitäisikö Suomessakin siirtyä järjestelmään, joka ei ole muualla asiaan ratkaisua tuonut. Vainoksi, että meillä olisi tilastollisesti samanlaista kuin muualla maailmassa, ettemme herättäisi huomiota. Eikö meidän pitäisikin herättää huomiota, jos meillä asiat ovat paremmin, jotta muut voisivat ottaa mallia meistä?

Ojalan vastaus:

Avain on laadullisesti hyvä esiopetus, jonka aikaansaaminen on haaste niin Suomessa kuin Euroopassakin!

Pulkkisen kommentti Ojalalle:

Esitit OECD-maiden tutkimusraportin, jossa oltiin huolestuneita koulumoti-

vaation loppaamisesta kesken. En ymmärrä johtopäätöstä, jonka mukaan tilanne paranisi koulun varhaistamisella, koska nämähän eivät ole suomalaisten lasten ongelmia. Näitä ongelmia esiintyy juuri siellä, missä lapset pannaan varhain kouluun.

On vastuutonta esittää kansainvälisessä tilastossa lukuja, jotka antavat sen kuvan kuin meillä olisi asiat huonosti. Juuri meillähän päivähoito on hienosti järjestetty. Esiopetuslukuihin tulisi mielestäni kaiken kohtuuden nimissä lisätä se, että meillä on suurin osa lapsista koulutetun henkilökunnan hoidossa. Miksi tehdä esiopetuksesta numeroa, koska lapset ovat yksivuotiaasta lähtien hoidossa kodin ulkopuolella koulutetun henkilökunnan hoivissa, jonka puitteissa lapsen tarpeisiin ja ikään sopiva esiopetus on mahdollista suunnitella.

Ojala:

Esiopetus kattaa Suomessa päiväkotien tarjoamana vain noin kolmasosan ikäluokasta. Ero muihin maihin on suhteettoman suuri. Pitää kantaa huolta koko ikäluokasta.

Almqvist:

Esiopetuksessa sen paremmin kuin muussakaan opetuksessa ei ole niin

ratkaisevaa, milloin se alkaa kuin että se vastaa lapsen kypsyttää.

Pulkkinen Ojalalle:

Tahtoisin kysyä, mitä pahaa on rituaaleissa? Mitä pahaa on siinä, että seitsenvuotiaana mennään kouluun ja siitä tehdään suuri juttu? Eikö ole tärkeää, että elämässä on kohokohtia ja suuria asioita, joita joutuu odottamaan?

Ojala:

Esimerkiksi ruotsalaisten tutkimusten mukaan myöhäinen koulunkäynnin aloittaminen luo lapselle itselleen ”väärä” odotuksia siitä, että asioita voi oppia vasta seitsenvuotiaana.

Yleisöpuheenvuoroja:

Suomessa päivähoiton laatu on hyvä ja toimintatavat ovat hyviä. Ihmetyttää, miksi aina puhutaan lapsen kypsydestä kouluun, miksei puhuta koulun kypsydestä lapseen.

Onko lapsen oppimishalua pakko sitoa johonkin ikään? Eikö hänen tule saada tietoa silloin, kun hän sitä kysyy vai vastataanko, että kerron tämän vasta kahden vuoden kuluttua, kun olet kouluikäinen.

Pulkkisen vastaus:

Lapsen kysyvää kiinnostusta tulee ilman muuta tukea myös kognitiivisissa asioissa kuten alustuksessani mainitsin. Siihen ei kuitenkaan tarvita varsinaisia oppitunteja; lapsen kysymyksiin voidaan vastata normaalin päiväkotipäivän puitteissa.

Martti T. Kuikka, kasvatuksen historian apulaisprofessori

KUUSIVUOTIAIDEN KOULUTUS - SUOMALAINEN KOHTALON KYSYMYS?

Olen tutustunut kuusivuotiaiden koulutuksesta käytyyn keskusteluun, jonka puheenvuorot on julkaistu edellä (Lea Pulkkinen, Matti Bergström, Fredrik Almqvist ja Mikko Ojala). Oma näkökulmani nousee pikemmin kasvatuksen historian näkökulmasta, sillä kuusivuotiaiden asemasta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä on keskusteltu niin kauan kuin koulutusjärjestelmää on ollut. Nykyisen keskustelun juuret ulottuvat 1800-luvun puoliväliin, josta lähtien kuusivuotiaiden koulutus on eräissä mielessä ollut suomalainen kohtalon kysymys, tai se on tahdottu tehdä sellaiseksi. Otan seuraavassa muutamia esimerkkejä, jotka kuvastavat keskustelun luonnetta.

1. Kotien kasvatusoikeus

Keskustelu nousi 1850-luvun lopulla siksi, että Uno Cygnaeus oli ehdotuksessaan (1860) esittänyt lastentarhojen perustamista. Hän oli käynyt Keski-Euroopassa tutustumassa eri maiden koulutusjärjestelmiin ja pyrkinyt valitsemaan, niin kuin hän sanoi, ”parhaat” Suomea varten. Cygnaeuksen perustellut nousivat pedagogiikan pohjalta, joihin Pestalozzi, Diesterweg ja Fröbel olivat antamassa värinsä. Vastustus nousi J.V. Snellmanin ja muiden taholta siksi, että Cygnaeuksen ehdotuksen katsottiin kajoavan vanhempien kasvatusoikeuteen, jopa riistävän vanhemmilta heidän kasvatusoikeutensa (Nurmi 1964 I, 162). Cygnaeus sai kuitenkin ajatuksensa läpi kansakouluseminaareissa, joihin perustettiin lastentarha ja -seimi. Taustalla oli myös sosiaalinen näkökulma, sillä lapsikuolleisuus

oli yksi vakava ongelma. Nuoret opettajattaret voisivat omalla valistustyöllään vaikuttaa koteihin, kunhan he itse olivat perehtyneet asiaan koulutuksensa aikana. Nämä lastentarhat toimivat 1880-luvulle eli Cygnaeuksen elämäntyön päättymiseen saakka. Lastentarha oli tarkoitettu 8 - 10 -vuotiaille.

Koti on perinteisesti ollut lasten kasvatuksen perusta. Tämä periaate on säilynyt Egyptin traditiosta yli 3000 vuoden takaa ja vain vahvistunut 1900-luvulla niin koululainsäädännössä kuin kansainvälisissä sopimuksissa kuten YK:n Ihmisoikeuksien julistuksessa ja Lapsen oikeuksien julistuksessa. Koulun tehtävä on toimia yhteistyössä ja nykyisen peruskoululain mukaan läheisessä yhteisymmärryksessä kotien kanssa (Laki 1983, § 4).

Edellä sanottu viittaa siihen, että vanhempien tulisi voida ensisijaisesti päättää, milloin lapsi menee kouluun.

Samalla vanhempien on voitava luottaa siihen koululainsäädännön kohtaan, jonka mukaan opetus peruskoulussa järjestetään oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaan (Laki 1983, § 3). Ts. opetuksen tulee tukea oppilaan yksilöllistä kehitystä. Tähän seikkaan Matti Bergström viittasi puheenvuorossaan. Tämä näkökulma edellyttää samalla, että vanhemmilla on riittävästi tietoa päätöksenteon pohjaksi. Tällä hetkellä tietoa lapsen kehityksestä on yltä kyllin, mutta miten se pätee juuri minun lapseni kohdalla. Voiko se toimia ennusteena, että koulutus etenee hyvin?

2. Kansainvälinen näkökulma

Tyypillistä suomalaiselle keskustelulle on vertailu muihin maihin; se näkyy nykyisessä kuusivuotiaiden asiassa hyvin selvästi. Pikainen vertailu osoittaisi, että Suomessa ollaan jälkijunassa. Vain harva maa pitää aloitusikänsä seitsemää vuotta. Kuitenkin muutama vuosi sitten tehty kansainvälinen lukutaitotutkimus osoitti, että kymmenen kärkiin joukossa oli puolet niitä, joissa mentiin kouluun seitsemän vuotiaina. Suomi oli näiden maiden joukossa. Tästä voi vetää johtopäätöksen, ettei koulunaloittamisen ikärajaa tarvitse välttämättä Suomessa laskea, jos pidämme lukutaitoa keskeisenä asiana. Mielestäni se on hyvin keskeinen asia myös kansainvälisen tietoliikenteen ja kommunikaation vuoksi.

Kansainvälinen näkökulma on koulutussuunnittelussa ollut kansainvälinen kilpailukyky. Monissa itsenäisyyden ajan koulutusta koskeissa mietinnöissä sitä toistetaan jatkuvasti. Se liittyy milloin elinkeinorakenteen muutokseen, milloin teollisuuden kehitykseen, milloin taas koulutuksen pituuteen. Näitä samoja perusteita on myös enemmän tai vähemmän selvästi käytetty nykyisissä suomalaisissa puheenvuoroissa. Se merkitsisi, että monien peruskoulun oppiaineiden opetus aloitettaisiin vuotta aikaisemmin eli kuusivuotiaalle. Ainakin matematiikka, äidinkieli ja vieraat kielet ovat vilahdelleet suunnitelmassa. Se merkitsisi, että oppiaineet astuvat etusijalle. Se nopeuttaisi myöhemmin lukio-opintoja ja yliopisto-opintoja. Mutta meillä ei ole tutkimuksia, jotka tukisivat näitä näkökulmia. Valitettavasti meillä on enemmän tutkimuksia kouluväsymyksestä, jotka kertovat koulujärjestelmän nykyisistä ongelmista.

Kun Uno Cygnaeus toi 1860-luvun alussa Keski-Euroopasta koulutusjärjestelmämallin, hän lähti yhtenäiskoulusta eli kaikki kävisivät samanlaisen koulun. Hän korosti, että koti ja koulu kasvattavat. Mutta käytännössä muodostui rinnakkaiskoulujärjestelmä, jossa oli kaksi erilaista koulua, toinen käytäntöä ja toinen teoreettisia opintoja varten. Niiden yhteenliittäminen kesti yli 110 vuotta.

Kun Uno Cygnaeuksen tuoma sivistysihanne oli luonteeltaan humanistis-kristillinen, joka korosti ihmisek-

si kasvamista, ovat nykyisen koulujärjestelmän kansainväliset johtamistavat painottuneet panos-tuotos -suuntaan. Miten kuusivuotiaat ovat sijoitettavissa tähän malliin? Mikä on kuusivuotiaiden tuloksellisuus, jotta heihin sijoitettu panos tuottaisi tulosta. Kansainvälinen kilpailukyky voidaan laskea bruttokansantuotteen kasvuna kunakin vuonna, mutta kuusivuotiaiden koulutuksessa se ei toimi, kun määrän ohella laadullinen puoli on tärkeä, ts. yksilön kokonaisvaltainen kehitys ja kehittäminen ovat arvo sinänsä.

3. Kasvatusfilosofinen näkökulma

Kansainvälinen vertailu perustuu usein ikävuosiin ja niiden pohjalta tehtäviin päätelmiin. Kuitenkin tällainen vertailu jää puolitiehen, jos kunkin maan kulttuuritraditio, koulutusjärjestelmän luonne ja opetussuunnitelmat jäävät vertailun ulkopuolelle. Kasvatuksen historian tutkimuksen valossa suomalaiset koulutusta koskevat mietinnöt eivät suhtaudu kriittisesti muiden maiden koulutusjärjestelmiin, mietinnöt vain esittelevät ne lyhyesti. Lea Pulkkinen kiinnitti aivan oikein asiaan huomiota. Samoin kasvatusfilosofinen keskustelu puuttuu vertailusta. Edellä viittasin 1850-luvulle ja Uno Cygnaeuksen lähtökohtiin. Kukin aika ja yhteiskunta valitsee omat arvonsa, mutta ne ovat aina valintoja useiden vaihtoehtojen välillä. Kun eduskunnan sivistysvaliokunta hahmotteli 1990-luvun alussa suomalaista koulutusjärjestelmän tule-

vaa kehitystä, se piti tärkeänä, että koulun tulee kasvattaa tasapainoisia ja ehyen persoonallisuuden omaavia nuoria, jotka ymmärtävät vastuunsa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta ja jotka huolehtivat kulttuurin kehittämisestä ja kansallisista arvoista. Näitä ovat humanistinen ja kristillinen perinne, kodin arvostus ja työn kunnioittaminen (Kuikka 1991). Toisaalta samanaikaisesti 1990-luvun koulutuspolitiikassa on näkyvissä viitteitä uusliberalistisesta suuntauksesta, jossa koulutus tullaan alistamaan yhä enemmän markkinavoimille. Sen lähtökohdat ovat anglosaksisessa yhteiskunta- ja talousjärjestelmässä.

Tavallaan kolmannen vaihtoehdon edellisten rinnalle antavat ns. vaihtoehtopedagogiikan puheenvuorot, jotka korostavat oppilaan itsenäistä kehitystä ilman tiukkaa ulkopuolista kontrollia tai tulostarkkailua. Näiden puheenvuorojen taustalla ovat myös käytännön koulukokeilut, joskaan ei koko ikäluokalle.

Kasvatusfilosofiseen pohdintaan liittyy myös opettajakysymys. Jos kuusivuotiaiden opetuksesta vastaa lastentarhanopettaja, hänen etunaan on aikaisemman kehityksen tuntemus, mahdollisesti jo ensimmäisestä ikävuodesta saakka. Jos luokanopettaja ohjaa kuusivuotiaista, hänen etunaan on pitempi seuraavien kouluvuosien seuraaminen ja näin yhtenäisen opetussuunnitelman läpikäyminen. On mahdollista toistaa 1920-luvun malli, jolloin alakansakoululaisille alettiin kouluttaa omia opetta-

ja. Yksi mahdollisuus on pyrkiä opettajaryhmien väliseen team-työhön (Kuikka 1994).

Yhteenvedoa

Kuusivuotiaiden koulutuksesta käytyt puheenvuorot ovat mielenkiintoisia monessakin mielessä. Ne toistavat jomonia yli sadan vuoden takaisia argumentteja, ovat keskenään ristiriitaisia ja näin myös suosittelevat erilaisia ratkaisuja. Suomalaiset ratkaisevat mielellään koulutuksen ongelmia organisaatioita muuttamalla, mutta tällä kertaa odottaisin, ettei tätä keinoa käytettäisi. Edellä julkaistuissa puheenvuoroissa on siksi monta näkökohtaa, jotka on syytä perusteellisesti analysoida ennen kuin ratkaisun avaimia on todella löydettävissä. Tässä ei ”ole hoppu hyväksi eikä kiire kunniaksi”.

Kirjallisuus

Kuikka Martti T. 1994, Kuusivuotiaat - ikuinen koulutuksen solmukohta. Koulu ja menneisyys 1994. Suomen Kouluhistoriallisen seuran vuosikirja s. 6-26.

Kuikka Martti T. 1991, Suomalaisen koulutuksen vaiheet. Keuruu.

Laki 1983, Peruskoululaki 476/1983.

Nurmi Veli 1964 I, Maamme seminaarien varsinaisen opettajankoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 8. Jyväskylä.

Keskustelua, puheenvuoroja

Veikko Salovaara

'ELÄMÄNVERKKO'

Kuuntelin 13.2.1995 Kriittisellä korkeakoululla Porthaniassa esitelmät, joissa opettaja Pekka Kivikäs ja professori Juha Pietikäinen puhuivat aiheesta "Mitä kalliomaalaukset kertovat Suomen menneisyydestä". Esitelmät olivat erittäin mielenkiintoisia ja synnyttivät koko joukon assosiaatioita, joihin tekee mieli palata vielä näin jälkepäin. Olen arkeologiassa täysin maalikko, joten en voi siltä osin lisätä kuulemaani mitään, vaan kuvaan joitakin asiayhteyteen liittyviä omia ajatuksiani.

Esitelmissä kerrottiin esihistoriallisista kuvista, jotka on tehty sileille kalliopinnoille vesireittien varseille ja veden ääreen. Suomessa ne ovat punaisella värillä tehtyjä maalauksia ja idempänä - näin käsitin - kaiverruksia. Saman kaltaisia kuvia tavataan Baikailta aina Lofoteille asti ulottuvalla alueella. Vastaavia kuvia esiintyy kyseisellä alueella myös shamaanien rumuissa.

Kyse on ilmeisesti metsästyksen liittyvistä saaliskuvista, kulkuteiden reittimerkeistä ja riittikuvista saman aikaisesti. Kuvien tekijöiden maailmankuva oli ilmeisesti siten kokonaisvaltainen, että tällainen yhdistetty tulkinta on perusteltu. Kuvien tekijät i nitioituivat niiden avulla elämäänsä ja ympäristöönsä, jonka he näkivät saman aikaisesti ekologis-kulttuurisena ja mystisenä järjestelmänä. Se sisälsi samanarvoisina sekä luonnon että ih-

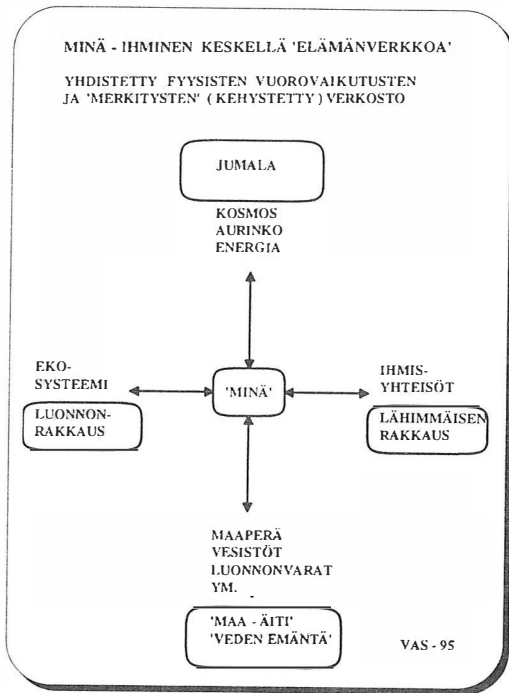
misen. Ihmisen ja eläinten välillä ei ollut mitään periaatteellista eroa. Kuvissa käsitellyt pyyntitapahtumat olivat sekä maallisten tapahtumien dokumentteja, että mystisiä riitein kuvattavia kohtaamisia. Mieleeni jäi professori Pentikäisen lainaus siperialaiselta shamaanilta: "Joka paikassa minua katsoo joku".

Pentikäinen kertoi Äänisjärven alueella olevista esihistoriallisista kalliopiiroksista. Ne ovat syntyneet hyvin pitkän - tuhat vuotta - ajanjakson aikana ja ovat siten osittain päällekkäisiä. Kuriositeettina hän mainitsi, että erään rantakallion viimeisimmät merkinnät ovat läheltä tätä päivää; erään luostarin munkkien tekemiä ristinmerkkejä. Huomiotani kiinnitti se, että myös vanhoissa kalliopiiroksissa esiintyy risti-symboli hirvien, karhujen joutsenten, ihmisen ja venekuvien yms. ohella. Tämä on mielenkiintoinen havainto. Luulen että risti on eräs ihmiskunnan myyttisistä perussymboleista, ehkä kaikkein vanhin ja merkittävin kulttuuria luova symboli. Sen voidaan ajatella kuvaavan ihmisen minäkeskeistä näkökulmaa. Ihminen on siinä maailmansa keskipisteessä ja kysyy: kuka minä olen, mistä minä tulen, miten minä selviän, mihin minä joudun kuoltuani jne.

Laatimassani oheisessa kaavio-kuvassa minätietoinen ihminen on keskellä maailmansa 'ristiä'. Hän havaitsee ja ymmärtää auringosta tulevan ener-

gian merkityksen kaikelle elämälle ja pitää sitä jumaluutena. Hän näkee jumaluuden kosmiset mittasuhteet. Häntä ympäröi toisaalta perheen, kylän ja heimon jne. muodostama ihmisyyhteisö ja toisaalta luonnon monimuotoinen systeemi. Horisontaalitasolla ihminen ja luonto ovat toisistaan riippuvaisia ja toimivat ylhäältä tulevan jumaluuden energian varassa. Yhteisen pohjan muodostaa 'alisten jumaluuksien' hallitsema maaperä ja vesistöt. Muinaisille ihmisille kaikki oli pyhää ja jumalallista. Kaikki tapahtumat olivat jumaluuden aikaansaamia; syötiin ja tultiin syödyksi harmoniassa. Koko elämän vuorovaikutusten verkosto oli yksi ja-kamaton kokonaisuus, jota palvottiin ja kunnioitettiin.

Tässä 'elämänverkossa' tapahtuvat kohtaamiset ja niitä koskevat havainnot antoivat ja antavat edelleen ihmiselle lähtökohdan omakohtaisen merkitysten verkoston, maailmankatsomuksen rakentamiseen. Tämä on eräänlainen kognitiivinen kartta, jota ihminen koko elämänsä ajan täydentää. Muinaiselle ihmiselle se kertoi kaikkien osallisten välisestä harmoniasta tavoittelevasta riippuvuudesta. Kaiken lähtökohdana ja energiana oli kosminen jumaluus. Luonnon harmonia oli kaikessa näkyvä kauneuden, hyvyden ja pyhyden elämää luova periaate.

Tämä oli noiden metsästystä ja keräilyä sekä alkeellista paimentolaisuutta harrastaneiden ihmisten kulttuuria luova ja motivoiva periaate. Ihmisen kauneuskäsitys on tästä harmoniaperiaatteesta lähtöisin.

Muinaisen ihmisen eksistenssiin liittyi tietenkin minätietoisien ihmisen alituinen huoli omasta menestymisestäään ja elossapysymisestään. Luonnon elementeissä asuvaa jumaluutta oli palvettava olemassaolon varmistamiseksi. Kiihollinen ja palvova viesti maan päältä ylös kohti jumaluutta oli tärkeä. Kuvassa ovat kaikki ristin nuolet tämän takia kaksisuuntaisia. Erityisen tärkeää oli se, että ympäröivä vuorovaikutusjärjestelmä säilyi ja tuotti jatkossakin elämisen edellytykset kaikille siihen osallistuville. Tämä on alkuperäinen kestävä kehityksen periaate. Se on edelleen voimassa.

Maailma paljastui jo hyvin varhain sykliseksi suljettujen kiertojen järjestelmäksi, joka edellyttää huolenpitoa ympäristöstä. Muinaisen ihmisen 'tiede ja teknologia' perustuivat magiaan ja rituaaleihin, joilla kaikkialla toimiva jumaluus voitiin lepyttää suopeaksi. Maaperä ja siellä asustava jumaluus (maaäiti sekä veden emäntä ym.) oli erityisen salaperäinen vuorovaikutuskumppani. Ihmisen oli jotenkin välitettävä viestit ja energia ylhäällä olevan jumaluuden ja 'maanalisen' maailman välillä. Hän oli näiden voimien polttopisteessä. Tätä pystysuoraa voimakenttää leikkaa horisontaalinen, kaiken olevaisen välisten vuorovaikutusten voimakenttä. Näin syntyi muinaisen ihmisen elämänverkko ja sen symboli, risti.

Maanviljelyskulttuuri ja sitten aikanaan tieteellistekninen uudenajan kulttuuri kykenivät vähitellen tuottamaan elintarvikkeiden ja muiden elämisen edellytysten ylijäämää. Tämän avulla syntyi mahdollisuus lisääntyvään vapaa-aikaan, joka on tärkein korkeakulttuurin synnyn edellytys. Se antaa mahdollisuuden uutta luovaan keskusteluun ja vuorovaikutukseen. Tiedon, tieteen ja teknologian kehittyminen rohkaisi ihmisen vähitellen irtautumaan eksistenssiään määrittävästä kokonaisvaltaisesta jumaluudesta. Havaintoihin perustuva rationaalinen tieteellinen maailmankuva irrotettiin jumalallisuudesta. Ihminen vakuuttui vähitellen omista kyvyistään sekä voimistaan ja sortui luoja-ihmisen hybrikseensä.

Modernin ihmisen kognitiivinen elämän merkityksiä koskeva kartta kertoo nyt, ettei ympäröivissä vuorovaikutuksissa enää tarvitse noudattaa harmonista lähimmäisen ja luonnon kunnioittamista. Kaikki vuorovaikutukset perustuvat kilpailuun ja hyväksikäyttöön, joissa vahvat sekä ovelat ovat oikeassa ja palkitaan. Positivistinen tiede näkee elämän ja sen elementit konkreettisenä, tieteellisesti hallittavana koneena. Kaikki vuorovaikutuksissa ilmenevät ristiriidat voidaan tieteen avulla manipuloida ihmisen eduksi. Tämä on tehokkaan kilpailijan vastuutonta vapautta koskeva vääristynyt maailmankuva. Alkuihmisen syklisen maailman tilalle on tullut lineaarisen aikakäsityksen mukainen jatkuvasti etenevän maailman kuva. Samalla suljettujen kiertojen velvoite on vääristynyt ja olemassaolon edellytysten kuvitellaan olevan viisaan ihmisen keinoin rajottomasti lisättävissä. Kuvan vuorovaiku-

tusnuolet ovat tässä yksisuuntaisia, alistavia ja hyväksikäyttäviä ilman vastavuoroisuuden velvoitetta.

Nyt on tultu tämän hybrisen ja itsekästä kilpailua palvovan ihmisen luoman kulttuurin umpikujaan. Nyt näyttäisi olevan välttämätöntä ottaa uudelleen käyttöön alkeellisten kulttuurien kokonaisvaltainen maailmankuva. Se sisältää nyt kuumeisesti pohditun kestävän kehityksen periaatteen. Ihmisen eksistentiaalinen asema on siinä keskellä kaikkia yhdistävää vuorovaikutusten verkostoa - elämänverkkoa - jossa harmonian tavoittelu on ehdoton vaatimus. Oma veikkaukseni on se, että itsekäs ja pelokas ihminen ei selviä haasteistaan ilman, että hän hyväksyy harmoniaa ja lähimmäisenrakkautta tarkoittavan jumaluuden olemassaolon. Alkuihmisen risti-symboli palautuu arvoonsa, mutta nyt toisenlaisen kulttuurin piirissä, jossa lisääntynyt tieto vaatii jalostuneempaa uskoa. Tiedon lisääntyminen ei supista uskon aluetta, se jalostaa sitä.

Ekosysteemin ja ihmisen omien yhteisöjen muodostaman vuorovaikutuskentän ehdoton sitovuus ja harmoniavaatimus ovat rationaalisella järjellä tajuttavia asioita, eikä niiden tajuamiseen tarvita jumaluutta. Haasteena on kuitenkin lähimmäisenrakkautta edellyttämä sopeutuminen vuorovaikutusten harmoniaan, suostuminen syömään ja tulemaan syödyksi rakkaudella. Nämä ovat kovia vaatimuksia itsekkäälle ja pelokkaalle ihmiselle. Hyvinvoivan länsimaisen ihmisen edessä on väistämättä luopumisen ja poisjakamisen haaste. Siihen kasvaminen saattaa olla niin ylivoimainen vaatimus, ettei siitä selvitä ilman uskoa Jumalaan, joka il-

moittaa olevansa rakkaus ja joka lupaa mielenrauhansa ja elämänrohkeutensa armon niille, jotka sitä nöyrästi ja vilpittömästi anovat.

Ristisymbolilla kuvattu maailma saa näin modernin ihmisen kohdalla uuden tulkinnan. Meidän tila-aika järjestynyt luonnontieteellinen maailmamme saa lisäulottuvuuden, joka koskee meidän kognitiivista maailman merkitysten kuvaustamme ja siihen liittyvää, kaikelle muodon antavaa ja harmonisesti yhteen sovittavaa jumaluutta, joka on kaikkialla koko ajan läsnä. Tämä uusi ulottuvuus ei ole vain vastauksia elämän 'miksi' kysymyksiin. Se on energinen, kaikkien välisten vuorovaikutusten kenttä, jonka informaatiovirtoja kutsutaan rakkaudeksi.

Timo Lahtela¹

SIVILISAATIOMME YMPÄRISTÖOPPIA

"Luonnonlaki ennen mua syntynyt myös jälkeheni saa"

Aikanaan eräässä USA:n yliopistossa opiskeli iloinen elelijä, joka läpäisi tenttinsä juuri ja juuri. Koitti viimein loppukokeen aika. Hän saapui paikalle kiireissään ja istui pulpettiin. Valvoja toi koepaperin, jota silmäiltyään opiskelija joutui paniikkiin.

Varttituntia myöhemmin hän sai soperrettua valvojalle, että ei ymmärrä kokeesta yhtään mitään; se on minulle täyttä hebreaa. Valvoja tajusi tilanteen ja kokeeseen viitaten totesi, että kyse on hebreasta ja että opiskelija on väärässä luokassa.

Kun tänään on pakko huomata sivilisaatiommeikin vaikutus Luonnon elämään eli säilymiseen (erehdystemme "läpimenoaika" ei ole oleellista, vrt. esimerkiksi puolalaisten lasten terveys tai Saharan synty), on äskeninen juttu varsin totta muilta paitsi yhdeltä osin. Nimittäin siltä osin että kukaan ei voi tulla sanomaan (meille); olette väärässä luokassa.

Monet ovat saaneet sanoa ja nähdä, että Pankit (mm BCCI) ovat pahasti reputtaneet jatkuvassa-tosiakaisessa perustehtävässään (vrt. "evoluution yliopistokoe"). Koskahan siitä seuraa se (kielletty?) johtopäätös, että muuallakin sivilisaatioissamme on voitu (perusteellisesti) reputtaa, elämänoikeassamme. Opetelkaamme PIAN materiaalien suljetumpi "pienkierto" kaa-

topaikkojenkin vähentämiseksi, Teluksellamme!

Olemme olleet jo monta vuosisataa "kokeessa", jossa vastaamme on tuotu (yleensä nälkäämme) vääriä kysymyksiä (kysymyksethän säilyvät kun vastaukset häipyvät). Kun ymmärryksemme pysynee rajallisena, on vastausten korjaaminen kysymyksiä paremmiksi jo liki mahdotonta, vaikka se olisi ollut välttämätöntäkin (vrt. kuningas Midaksen kosketus).

"Tänään" (n. 10 vuotta) erilaiset etujärjestöt joutuvat sopimaan aivan muista asioista kuin niistä mitä varten ne on perustettu. Vai olivatko ne välillä vain "eksyksissä" kollektiivisen tajuntansa hukatessaan? Esimerkiksi; tuottaako Rehellisyys/Vaativattomuus liian vähän?

Aikoinaan Sioux-intiaanit polttivat seitsemää nuotiota pitäessään tärkeää neuvottelua. Näin he toivoivat tekevänsä päätöksiä jotka eivät uhkaisi elämisen mahdollisuuksia 7:ltä sukupolvelta heidän jälkeensä. Tiesivätkö he jotakin mitä me emme enää/vielä tiedä. Arkkiaatri Ylppö huomasi kauheuden olevan katsojan silmissä. Mitä näemme Tulevaisuudessa?

Joka tapauksessa ME emme saa reputtaa nykyisessä kokeessamme "huomisen tähden". Kun iät-ajat on tapeltu tulojaostakin, on automatisointi

¹ Ajattelun seminaarilainen INKA:n jäljiltä.

saanut tehdä ihmistyövoimaa tarpeetto-
maksiksi (EI olemattomaksi) kuin huomaamattaan (ainakin "alueellisesti").
Kun tämän takia työtä ja työn(palkka)
kysyntää on vähän, ei rahaakaan voi
olla paljon olemassa (vrt. omavaraistal-
ous).

Nytkään tulon(muodostus)teki-
jät" eivät ole rempallaan, koska varas-
tot voisivat olla pullollaan kaikkea
mahdollista-tarpeetontakin. Voiko ku-
luttaminen edes olla sivilisaatiomme
"pääelinkeino", vrt. suljettu materiaa-
likierto. Elintärkeä kysymys on jo,
kuin vahingossa, se että millä perus-
teella Jokainen ihminen saa turvaton +
vaatimattoman toimeentulo-oikeutensa,
automaatilta? Olemmeko vahingossa
takoneet automaatiosta "alkemiallisen"
Sammon? Jos (vienti)teollisuus vähen-
tää (kaikkialla) väkeään, niin kuka sitä
voi kaikkialla uudelleensijoittaa (teol-
liskaupalliseen) rahatalouteen?

Onkohan vieläkin liian aikaista
surra sitä miten (vähällä) ihmiset ja
luonnon suuri kiertokulku saavat/voi-
vat tulla toimeen sulassa sovussa eläen
vielä "ylihuomennakin", koska haluam-
me Rauhan tulevaisuuden kanssa? Elä-
män tarkoitus on Elämän jatkuminen.
Kirkkojenko vastaus "Pyhin" seuraa-
vaan kysymykseen: "Onko Ihminen jo
täyttännyt Maan lisääntymisellään?"

M. Gandhi huomasi (aikoinaan)
että Maa ("Maapallohan on Isänmaam-
me") riittää elättämään ihmiset mutta
Se ei voi tyydyttää jokaisen mahdolla-
sta ahneutta. Mitä teemme sellaisilla,
varsinkin poliittisilla, johtajilla jotka
kieltävät tämän tiedon - ITSE-ltään-
kin? Saatammeko heidät vain hoitoon.

Kuluttavasta elintasosta ei ole
helppoa vapautua. Mehän olemme va-

paita vain vastuuseen! Onko se paljon
vapaudennälkäisille? Tuottamistapojen
hienovaraistaminen voi olla helppoa,
kuten paperiteollisuuden suljettu ven-
denkiertojärjestelmä. Sehän on vallan
telminen juttu? Se on kai ainoa tiemme
eteenpäin - "EI viimeiselle rannalle" ?

Maatalous - anteeksi maaseutu -
Herätys! Eräs kiinalainen mietelmä
(tuhansien vuosien takaa?) toteaa: "
Suurinta viisautta on vain mahdollisen
tavoittelemisen." Mitä onkaan sen saa-
vuttaminen sillä tyytymätönhän voi ol-
la missä tahansa?

Ovatko viime vuosikymmenien
(varsinkin) poliitikkomme olleet vain
"joulu-pukkeja" eivätkä realisteja? O-
vatko he pelänneet enemmän äänestä-
jiäkin kuin mahdollisesti näkemäään
vaihtoehdottomia tosiasioita? Demok-
ratia tarvitsee hengissä pysyvää oppo-
sitiota, joka (voi) toiminnallaan estää
(nyt koettujen kaltaisten) suurten kola-
reiden aikaansaamisen "erehtymättö-
mien" (ja johtavien) hallitustenkin voi-
masta. Onko (meillä) toimivaa demok-
ratiaa se, että valvotaan vain kaiken
toiminnan etiikkaa (vrt. mm. nk. nolla-
summapeliin), ryöstöviljelyn sijasta, si-
ten varmistuen kestävä kehityksemme
eli Elämän säilyvyys.

Muuten, mihin oikein kilpailem-
me? Voimmeko sittenkään jäädä voi-
tolle suurten(kaan talousalueiden) väli-
sessä kauppasodassa? Missä voi sijaita
tämän talouskilpailun, jonka varmin
"tulos" on väsymisen myötä ULOS,
kuuluissa ja kaivattu MAALI? Onko
siellä mitään ja tai ketään "odotta-
massa" vielä/viimeistä (ainoa) maaliin
(asti?) kilpailijaa? Mikä vaikutus sil-
loin on (viisaalla!) poliittisella johdol-
la? Demokratiaan eli jokaisen ihmisen

"itsehallintaan" ei jouduta vahingossa eli automaattisesti.

Olisiko jo korkea aika tutustua kunnolla ympäristöbudjettiin ja biodiversiteettiin (ja sallia sen olemassa-olo)? Adam Smithin mukaan ainoa hyvä budjetti on tasapainoinen budjetti (myöskö ylituotanto?). Epäilen meidän sallivan liian suuret "alijäämät". Muistathan että yhteistyö on voimaa. Viisasta johtamista ei voi verrata "Sarvikuonoon porsliinikaupassa".

Martin Luther Kingillä oli Unelma. Se oli joillekin painajainen. Miksi oikein Luonnollisen Elämän jatkuvuus ei saisi käydä yli kaiken (tekemämme)? Muuten - miksi oikein vaatimattomuus kaunistaa? Eikö puutarhatyö ole urotyö silloin kun hyvä elämä on

lämmiin ja "Tunnettemme" maan jalkaimme alla sitä tallatessamme. Olisiko moraalisten valintojen aika?

Vielä mieleeni palaneet sanat jaettua Berliiniä kuvaavan TV-dokumentin lopusta: "Muurin molemmilla puolilla olemme muurin takana." Kohtaatko Sinä muurisi usein ilman porttia?

* * *

Noin 20 vuotta sitten Sveitsissä kävi persialainen mullah tutkailemassa länsimaalaisen ihmisen elämän olemusta. Johtopäätös oli: "Ennenmin hän ampuu kuulan kalloonsa kuin luopuu elintasostaan". Kiusallisinta lieneekin se mahdollisuus, että hän olisikin oikeassa.

The Essentials of Mindfulness Meditation

Workshop Kriittisellä korkeakoululla 12.6. 1995

Mindfulness cultivates a moment-to-moment awareness that can enrich whatever we are doing. This program will give participants the experience of the basic practices of mindfulness, including mindfulness of breath, of mind, and of activities like eating and walking.

Mindfulness training has been used successfully at American medical centers and universities to help relieve symptoms of medical disorders ranging from headaches, hypertension, colitis, and chronic pain to the side effects of chemotherapy. We will explore how to use mindfulness to buffer daily encounters with stress.

Mindfulness has also been used in psychotherapy to help change self-defeating emotional patterns, especially those that interfere with relationships. We will explore how mindfulness of emotions can be used as part of therapy.

Seminaarin kouluttajat: *Ph.D. Daniel Goleman*, New York Timesin toimittaja, joka on toiminut mm. Harvardin yliopiston tutkijoiden kouluttajana ja *M.A. Tara Bennet-Goleman*

Aika: maanantaina 12.6. 1995 klo 9.00 - n. 16.00

Paikka: Kriittinen korkeakoulu, Köydenpunojankatu 4 b (sisäpiha)

Kurssimaksu: 350 mk, kurssimaksu maksetaan ilmoittautumisen jälkeen toimitettavalla viitenumerollisella postisiirrolla viimeistään 2.6. mennessä.

Ilmoittautumiset: viimeistään 12.5. 1995 mennessä

Kriittinen korkeakoulu

Köydenpunojankatu 4 b
00180 Helsinki
puh 90-612 1511
fax 90-680 2990

NYKYIHMINEN JA MEDITAATIO

KOKEILEVA SEMINAARI

KRIITTINEN KORKEAKOULU

Helsingissä 10.-11. kesäkuuta 1995

Seminaarin tarkoituksena on esitellä perustietoa meditaatiosta ja tutustuttaa osallistujat eräisiin uusiin ja vanhoihin meditaatiotekniikoihin. Mitä hyötyä meditaatiosta on ja millaisia ovat perusmenetelmät, jotka ovat yleisesti käytössä? Keskeistä seminaarissa on kokeminen. Pienemmissä ryhmissä voi itse kokeilemalla ottaa selkoa erilaisten menetelmien soveltuvuudesta itselleen.

Lauantai 10.6.1995

- 9.00 Ilmoittautuminen
9.30 *Avaus*
Professori **Erkki Lähde**, Kriittisen korkeakoulun johtok. pj
9.40 *The Variety of Meditation*
- mitä meditaatio on? miksi sitä tarvitaan? miten se vaikuttaa?
Ph.D. **Daniel Goleman**
10.40 keskustelu ja tauko
11.00 Erilaiset meditaatiot esittäytyvät:
Rentoutuksesta meditaatioon - turvallinen tie
FT **Helli Toivanen**
Transsendenttinen meditaatio psykoterapian apuvälineenä
lastenpsykiatri **Tuulikki Saaristo**
Universaalin rakkauden meditaatio OTK **Kirsti Elo**
12.00 Lounastauko/lounaskävely luonnossa
oppaana professori **Erkki Lähde**; lyhyt Taiji -harjoitus
13.30 *Sisäisestä kuvasta eläväksi voimaksi* - yksilö ja yhteisö
bioterapeutti **Matti Kuusela**
Meditatiivinen kirjoittaminen FM **Riitta Suurla**
14.10 Kahvitauko
14.40 *Buddhalainen meditaatio* **Dharmacari Sarvamitra**

- 15.00 *Harjoituksia ryhmissä:*
Äänimeditaatio - laulunopettaja **Kirsti Autio**
Sisäinen kuva - bioterapeutti **Matti Kuusela**
Rentoutuksesta meditaatioon - FT **Helli Toivanen**
Meditatiivinen kirjoittaminen - FM **Riitta Suurla**
Buddhalainen meditaatio - Dharmacari **Sarvamitra**
Universaalin rakkauden meditaatio - OTK **Kirsti Elo**
Mindfulness - Ph.D. **D. Goleman** and M.A. **Tara Bennet-Goleman**
- klo 16.30 ryhmien vaihto: *Harjoituksia ryhmissä*
klo 18.30 *Antiikin kontemplatiivista laulua* **Vox Silenteii**

Sunnuntai 11.6.

- 9.30 *Meditaation vaarat ja vastukset - luontosuhde meditaationa*
Kirjailija **Tapio Kaitaharju**
- 10.00 *Harjoituksia ryhmissä* (ryhmien vaihto)
- 11.30 **Lounastauko/ Lounaskävely** lyhyt TaiJi -harjoitus
- 13.00 *Yleiskeskustelu* Keskustelun avaus professori **Reijo Wilenius**,
paneelissa mukana mm. **Jarmo Anttila**, sekä ryhmien vetäjät
- 15.00 **Kahvitauko**
- 15.30 *The meditative mind and emotional wisdom*
Ph.D. **Daniel Goleman**
(esitelmästä jaetaan lyhennelmä suomeksi)
- n.16.15 **Päätössanat** professori **Erkki Lähde**

Kurssipaikka:

Snellman korkeakoulu, Puuskakuja 14, 00850 Helsinki, Päärakennus/Taidetalo, kartta ohessa. Paikalle pääsee Herttoniemen metroasemalta bussilla 85.

Kurssimaksu, ilmoittautumiset ja tiedustelut:

Käytännön järjestelyjen vuoksi seminaariin on ilmoittauduttava viimeistään 12.5 mennessä. **Kurssimaksu 380 mk** maksetaan ilmoittautumisen jälkeen erikseen toimitettavalla viitenumerollisella postisiirrolla viimeistään 2.6. 1995 mennessä. Peruutusmaksuna veloitamme toimisto- ja varauskuluja 100 mk. Kurssipaikalla on kahvila sekä kasvisruokailumahdollisuus. Nämä palvelut eivät sisälly kurssimaksuun. Tiedustelut ja ilmoittautumiset:

KRIITTINEN KORKEAKOULU Köydenpunojankatu 4 b, 00180 Helsinki,
puh. 612 1511 fax 680 2990

Yhteistyössä OK-opintokeskuksen kanssa.